

Kaymakam Hasan Tahsin Efendi

Hasan Ali POLAT*

ÖZ

Şehirler üzerine yapılan çalışmalar içerisinde şehrin yetiştirdiği şahsiyetlere yönelik incelemeler önemlidir. Çünkü tarihin öznesi insandır; onsuz bir tarih yazımı da düşünülemez. Bu çalışmada Konya vilâyetinin Antalya [Teke] Sancağı hudutları dâhilindeki İbradı kasabasında doğmuş ve bürokraside yirmi altı yıl hizmeti görülen Hasan Tahsin Efendi'nin hayatı üzerinde durulacaktır.

1850 İbradı doğumlu olan, Atik Mektebi'ndeki tahsili sonrasında 1868'de -on sekiz yaşında iken- mülazemetle [stajyer olarak] Zaptiye Nezareti İstintak Odası'na dâhil olan ve 1869'da Mekteb-i Maarif-i Mülkiye'ye kaydolun Tahsin Efendi, Kasım 1872'de mezun olarak Divân-ı Ahkâm-ı Adliye Mazbata Odası'nda memuriyete başladı. 1873 senesinden itibaren Konya Vilâyeti dâhilinde Ereğli, Seydişehir, Akşehir, Beyşehir ve Bozkır gibi kazalarda kaymakamlık, Niğde'de ise baş-tahsildarlık yaptı. 27 Eylül 1892'de Halep vilâyeti Bilan [Belen] kazası kaymakamlığına, 17 Eylül 1894'de de aynı vilâyetin Zeytun kazası kaymakamlığına tayin edildi ve bu vazifede iken 30 Ekim 1894'de Zeytun'da vefat etti.

Kaymakam Hasan Tahsin Efendi, 1876'da Akşehir Kaymakamı iken kaza müftüsü Ömer Efendi'nin irtikâp suçlaması sebebiyle görevinden alındı ve yargılandı. Hakkındaki iddiaları külliyen yalanlayan Tahsin Efendi, netice itibariyle beraat etti. Bozkır Kaymakamı iken hükümet konağında çalışan birine hakaret ve küfür ederek O'nu Karaman'a sürgün etmekle itham edildi. Yine 1888 senesinde, 11 Haziran'da olması gereken Ramazan Bayramı'nı bir gün öne çekerek 10 Haziran'da kutlattığı, Cami-i Şerif'te hutbe okutarak bayram namazı kıldırıldığı yönünde kaza naibi tarafından şikâyet edildi. Ancak Tahsin Efendi'nin suçsuz olduğu, kaza naibinin izniyle bu uygulamanın gerçekleştiği tahkikat neticesinde anlaşıldı. İlaveten yine Bozkır Kaymakamı iken Hacı Mehmet Efendi'nin nişanlı olan kızını zorla başkasına vermek ve Mehmet Efendi'yi darp ederek ölümüne sebep olmakla suçlandı; lakin, önceki pek çok itham gibi bu ithamlardan da aklandı.

Tahsin Efendi'nin vefatı sonrasında ailesi zor durumda kaldı. Aile, Atiyye-i Seniyye tertibinden yapılan ödeme ile memleketi İbradı'ya ulaşabildi. Oğlu Mehmet Reşit Efendi, Halep Mekteb-i İdâdisinde tahsil görmek üzere meccanen [ücretsiz] kaydedildi. Ailenin İbradı'da, Mehmet Reşit Efendi'nin ise Halep'te oluşu tatil günlerinde gidip-gelmeyi zorlaştırmakta ve zaruretini ziyadeleştirmektedir. Bu yüzdendir ki Mehmet Reşit Efendi, Konya Mekteb-i İdâdisine meccanen naklini talep etti ve talebi kabul görerek Konya Mekteb-i İdâdisine nakli gerçekleşti.

Arşiv kayıtlarının esas alınacağı çalışmada, Hasan Tahsin Efendi'nin Ereğli'de başlayan ve Zeytun'da noktalanın kaymakamlık hayatının yanında hakkındaki bazı şikâyetlere ve şikâyet neticelerine de yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Hasan Tahsin Efendi, İbradı, Şikâyet, Kaymakam, Bozkır, Akşehir.

District Governor Hasan Tahsin Efendi

ABSTRACT

The biographical researches related to the personalities the city brought up are also important among the studies carried out about the cities. Because the subject of the history is humanbeing; it is not possible to think about historiography without human. In this study, the life of Hasan Tahsin Efendi who was born in the village of İbradı within the borders of Antalya [Teke] Sanjak of the province of Konya and had served in bureaucracy for twenty-six years was emphasized.

Tahsin Efendi who was born at İbradı in 1850, joined Zaptiah Supervision Interrogation Room [Zaptiye Nezareti İstintak Odası] as a trainee in 1868 when he was eighteen years old after his education from Atik Mektebi and enrolled in the School of Civil Service Education [Mekteb-i Maarif-i Mülkiye] in 1869, graduated in November 1872 and took up a position as an officer at Supreme Court Record Room [Divân-ı Ahkâm-ı Adliye Mazbata Odası]. He had been District Governor since 1873 in the districts of Ereğli, Seydişehir, Akşehir, Beyşehir and Bozkır within the borders of Konya province, and chief-collector in Niğde. He was appointed to the district governor of Bilan [Belen] of Halep province in the 27th September of 1892, and to the district governor of Zeytun in the same province in the 17th September of 1894 and he passed away in 30th October of 1894 while performing duty.

Hasan Tahsin Efendi, as a district governor of Akşehir in 1876 was dismissed by the charges of bribery suggested by Ömer Efendi, the mufti of Akşehir district and was put on trial. Tahsin Efendi denied the allegations completely and finally was acquitted of bribery charges against him. While he was the district governor of Bozkır, he was accused of insulting and swearing an officer working at the government office. The accusation was also covers the deporting of the aforementioned officer to Karaman. In 1888, the kadi, muslim judge of the district, complained Tahsin Efendi for the following allegations: Bring forward the Eid al-Fitr by one day, from the 11th of June to the 10th of June; delivering the khutbah and allowing the Salat El Eid at the Great Mosque. But after the investigations, Tahsin Efendi was found not guilty, it was understood that the acts carried out by Tahsin Efendi were within the approval of the kadi of the district. One additional allegation was made against him when he was the district governor of Bozkır. Forcing Hacı Mehmet Efendi's fiancée to marry someone else and causing the death of Hacı Mehmet Efendi by battering. But Tahsin Efendi was declared innocent like many previous accusations.

*Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, orcid no: 0000-0001-6658-932X; halipolat@erbakan.edu.tr
Makalenin Gönderim Tarihi: 24.01.2019; Makalenin Kabul Tarihi: 31.01.2019

Following the death of Tahsin Efendi, his family was in a difficult position. His family moved to their hometown, İbradı by means of the Atiyye-i Seniyye, imperial benevolence given by the Sultan in cash. His son Mehmet Reşit Efendi was enrolled to Senior High School [Mekteb-i İdâdî] in Aleppo free of charge. The family was in İbradı and the son, Mehmet Reşit Efendi was in Aleppo. The distance between İbradı and Aleppo was a problem for the transportation during the holidays. Then Mehmet Reşit Efendi made an application to carry on his education at the Mekteb-i İdâdî in Konya. His application was accepted and he was transferred to Mekteb-i İdâdî in Konya.

In the study, based on the archive documents, some complaints and the results of these are included as well as his life as a district governor which had started in Ereğli and come to an end in Zeytun.

Keywords: Hasan Tahsin Efendi, İbradı, Complaint, District Governor, Bozkır, Akşehir, Zeytun.

1. Giriş

Şehrin yetiştirmiş olduğu şahısların biyografileri şehir tarihinin vazgeçilmez unsurlarındandır. Zira tarihten insanı çıkarabilmek mümkün değil; “insan” olmadan da bir tarih yazımı imkânsızdır. O hâlde şehrin ilim adamı, münevver, siyasetçi ve bürokraside görev yapmış şahsiyetlerinin terceme-i hâl ve icraatını bilmek elzem hâlde gelmektedir. Bu minval üzere bu çalışmada Konya vilâyetine bağlı Teke sancağının İbradı kasabasında doğmuş ve bürokraside kaymakam olarak vazife almış Hasan Tahsin Efendi'nin hayatı üzerinde durulacaktır. Belki bürokraside köşe başındaki şahıslardan biri olmamıştır Tahsin Efendi; lâkin kırk dört senelik yaşamının yirmi altı senesinde [bilfil ise on dokuz sene] Devlet-i ‘Aliyye’ye kaymakam olarak hizmet etmeğe çalışmıştır.

2. Hayatı

Beyşehir sâbık naibi Muradzâde Mustafa Şükrü Efendi'nin oğlu olan Hasan Tahsin Efendi, Teke Sancağı dâhilindeki İbradı kasabasında Ekim/Kasım 1850'de doğdu (BOA., DH. SAİD. d., 2/890, Sicil kaydı için bkz. Ek-1)¹. Atik [eski] Mekteb-i Maârif-i Mülkiye-i Şahâne'de ilim ve fenler tahsil ederek şahadetname [diploma] aldı. Ekim/Kasım 1868'de 18 yaşında iken mülazemetle [stajyer olarak] Zabtiye Nezareti İstintak Odası'na girdi ve bir sene kadar bu odaya devam etti. 1869 senesinde Cedid Mekteb-i Maârif-i Mülkiye'ye kaydoldu; “Evezân-ı Cedide [yeni tartılar]” ve “Mebhas-ı Kûsurat [kûsurat ilmi]” okudu (BOA., DH. SAİD. d., 2/890; BOA., İ. DH., 1021/80535, 13 Kanun-ı Sâni 1302; BOA., Y. A. RES., 30/49, 28 Ağustos 1301).

1872 senesi Kasım ayı itibarıyla tahsilini tamamlayarak Sadrazamlık makamının yazısı [tezkire-i sâmiye] ile Divân-ı Ahkâm-ı Adliye Mazbata Odası'na memur oldu; birkaç ay bu vazifeyi ifa ettikten sonra bir kaza kaymakamlığında istihdam olunmak üzere -emrânâme-i sâmiye ile- Konya vilâyetine gönderildi; 25 Nisan 1873 [26 Safer 1290] tarihinde 1120 kuruş maaş ile Ereğli kazası kaymakamlığına tayin edildi. Burada yaklaşık 2,5 sene vazife yaptıktan sonra 1875'in son aylarında zikredilen maaş ile ve [(H)1292 senesi evahirinde] becayiş yöntemiyle Seydişehir kaymakamlığına getirildi. Yaklaşık bir sene burada kaymakamlık yaptıktan sonra istifa suretiyle vazifesinden ayrıldı [1876] ve Konya vilâyet merkezinde fahrî olarak umûr-ı tahkikiye'de vazifelendirildi. 1876 senesinin Eylül ayında da [Şaban 1293] 2.250 kuruş maaş ile Akşehir kaymakamlığına tayin edildi; burada dokuz ay görev yaptıktan sonra azledildi. Daha sonra Ağustos/Eylül 1878'de [Ramazan 1295] 1500 kuruş maaş ile Saidili Nahiyesi Aşar memuriyetine; Ekim/Kasım 1878'de [Zilkade 1295] ise 1120 kuruş maaş ile Beyşehir kaymakamlığına tayin edildi. Ancak Bâbiâli tarafından asaleti tasdik edilmediği için dört ay geçtikten sonra bu vazifeden ayrılmak zorunda kaldı. Bir müddet sonra bu sefer Bozkır kazası kaymakamlığına 1008 kuruş maaş ile vilâyetçe vekâleten tayin edildiyse de [Şubat-Mart 1880] bu vazifesinden de -dokuz ay sonra- asaleti tasdik olunmadığı için ayrılmak zorunda kaldı. Açıkta kalması üzerine Şubat/Mart 1881'de [Rebiülevvel 1298] aylık 1500 kuruş aidat ile Niğde Sancağı ser-tahsildarlığına getirildi; bir buçuk sene vazife yaptıktan sonra istifaen vazifesinden ayrıldı. Akabinde Nisan 1883'te [Cemaziyelahir 1300] 1008 kuruş aylıkla Beyşehir kazası kaymakamlığına vekâleten tayin edildi ve dokuz aylık bir vazifeden sonra azledildi (BOA., DH. SAİD. d., 2/890; BOA., İ. DH., 1021/80535, 13 Kanun-ı Sâni 1302; BOA., Y. A. RES., 30/49, 28 Ağustos 1301). Vekâleten yaptığı kaymakamlık müddetince maaşının ödenmesi hususunda birtakım sıkıntılar da yaşandı. Nitekim Tahsin Efendi, yarım maaş ile geçinemediğini ve borçlu olduğunu ifade ederek maaşın tam olarak ödenmesi

¹ Mücellidoğlu Ali Çankaya'nın *Son Asır Türk Tarihinin Önemli Olayları ile Birlikte Yeni Mülkiyeliler Târîhi ve Mülkiyeliler (Mülkiye Şeref Kitabı)* adlı eserde Hasan Tahsin Efendi'nin hayatı hakkında küçük bir paragrafta bazı bilgiler verilmektedir ve bu bilgiye göre Hasan Tahsin Efendi 1853 doğumludur. *Sivill-i Ahvâl* kaydı bu bilgiyi nakzetmektedir (Çankaya, 1968-1969: 32).

talebinde bulundu (BOA., ŞD., 1711/18, 12 Kanun-ı Evvel 1301). Şûrâ-yı Devlet'e konu olan bir belgeden anlaşıldığı üzere vekâleten kaymakamlık ve nahiye müdürlüğü yapanların durumlarının öncesinde de sıkıntılı olduğu görülmektedir. Nitekim vekâleten vazife yapan kaymakamlara iki ay müddetle maaş verilmesi, iki ay içerisinde bir tayin yapılmaz ise devamındaki aylarda maaş verilmemesi kararı mevcuttur. Bu durumun mağduriyetlere sebep olabileceği değerlendirmesini yapan Şûrâ-yı Devlet; kazanın mühim işleri ve meselelerinin aksayabileceği gibi hususları göz önüne alarak vekâleten vazife yapan kaymakamların kaymakam tayinine değin tam, kaymakam tayini sonrasında ise yarım maaş almalarının münasip olacağı kararına vardı. Netice itibariyle Konya vilâyeti, Dâhiliye Nezareti'nden Hasan Tahsin Efendi'ye tam maaş verilmesi için müsaade isterken vekâleten vazife yapacak kaymakamlara verilecek maaşın kat'î olarak emr ve irâdesini de talep etti (BOA., ŞD., 1711/18, 12 Kanun-ı Evvel 1301).

Hasan Tahsin Efendi, 1885 senesinde ikinci sınıf kaymakamlığa terfi için İstanbul'a imtihana gitti ve buradaki imtihandaki muvaffakiyetine binaen ikinci sınıf kaymakam oldu. Aynı sene Ereğli kaymakamı Abdullah Efendi'nin vefatı üzerine henüz her hangi bir vazifesi olmayan Hasan Tahsin Efendi'nin Ereğli kazasına tayini "iktidar ve kifayetinden bahis ile" Konya vilâyeti tarafından teklif olundu. Dâhiliye Nezareti İntihâb-ı Memûrin Komisyonu Tahsin Efendi'nin imtihanda muvaffak olarak ikinci sınıf kaymakamlığa intihap olunduğunu beyan ederek Ereğli kazası kaymakamlığına tayinini münasip gördü (BOA., Y. A. RES., 30/49, 26 Ağustos 1301); durum Dâhiliye Nezareti Mektubî Kalemî tarafından Sadaret'e tevdi edildi (BOA., Y. A. RES., 30/49, 3 Eylül 1301). Sadaret de Konya vilâyetinin, ilgili kazanın bir an bile boş bırakılmayacak derecede ehemmiyeti hâiz olduğu vurgusunu da ilave ederek Sultan II. Abdülhamid'in tasdikine sundu (BOA., İ. DH., 977/77154, 18 Kanun-ı Sâni 1301). Netice itibariyle 31 Ocak 1886 tarihinde [25 Rebiülahir 1303] Hasan Tahsin Efendi'nin *irâde-i seniyye* mucibince 1008 kuruş maaş ile Ereğli kazası kaymakamlığına tayini gerçekleşmiş oldu (BOA., İ. DH., 977/77154, 18/19 Kanun-ı Sâni 1301); yaklaşık bir sene sonra Ereğli ahâlisinin Tahsin Efendi'nin kaymakamlığa devamı yönündeki niyaz ve istid'asına, yani Ereğli ahâlisinin kendisinden memnuniyetine (BOA., DH. MKT., 1376/129, 27 Teşrin-i Evvel 1302) rağmen Bozkır kaymakamı Ali Rıza Efendi ile becayiş ederek 16 Şubat 1887 tarihli [22 Cemaziyelevvel 1304] *irâde-i seniyye* ile Bozkır kazası kaymakamı oldu². Tahsin Efendi'nin becayişi hakkında Dâhiliye'den Konya vilâyetine gönderilen bir yazıda, ilgili kaymakamlığın 1008 kuruş maaşı olduğu belirtilmekte ve işe başladığı tarihten itibaren maaşlarının verilmesi istenmektedir (BOA., DH. MKT., 1403/120, 25 Şubat 1302). Nihayetinde Konya vilâyetinin dermeyan ettiği sebeplere binaen tam maaş verilmesinin uygun olacağı belirtildi (BOA., DH. MKT., 1451/117, 12 Eylül 1303). Burada vazife yaparken hakkında birtakım iddialar gündeme getirildi ve tahkikat başlatıldı. Bu sebeptendir ki 9 Mayıs 1889'da [9 Ramazan 1306] istifaen kaymakamlık vazifesinde ayrıldı³ ve yerine vekâleten Hilmi Efendi tayin edildi (BOA., DH. MKT., 1619/87, 27 Mart 1305). Bozkır kaymakamlığından istifaen ayrıldıktan sonra memleketi İbradı'ya gitti; burada hayatını idame ettirirken İbradı'da bir yangın çıktı ve bu yangında Tahsin Efendi'nin de evi yandı. Bundan sonra Ocak 1891'de Dâhiliye Nezareti'ne başvurdu; İbradı yangınında hanesinin harap olduğunu ve ailesiyle birlikte hâl-i sefalette bulunduğunu belirterek açılacak bir kaza kaymakamlığına tayini talebinde bulundu. Bu talebi Nezaret tarafından Konya vilâyetine iletildi; ilgili yazıda "ikinci sınıfdan müntehib kâ'imakâmlardan olduğu cihetle me'mûrîn-i sâbikasından dolayı bir günâ zimmet ve ilişiği ve mâni'-i istihdâm bir hâli olmadığı takdirde istid'âsı vechile açılacak bir kazâ kâ'imakamlığına intihâbı" ve keyfiyetin nezarete bildirilmesi münasip görüldü (BOA., DH. MKT., 1805/16, 12 Kanun-ı Sâni 1306). Netice itibariyle Tahsin Efendi, Eylül 1891'de [Safer/1309] nısf [yarım] hesabıyla aylık 504 kuruş maaş ile vekâleten Ilgın kaymakamlığına tayin edildi; burada 2 Aralık 1891 tarihine [29 Rebiülahir 1309] kadar vazife yaptı. 1892 senesinde ise birinci sınıf kaymakamlığa terfi etti (BOA., DH. SAİD. d., 2/890). Tahsin Efendi, birinci sınıf kaymakamlığa terfi etmesine rağmen Halep vilâyetindeki ikinci sınıftan Bilan [Belen] kazası kaymakamlığına 27 Eylül 1892 tarihinde [6 Rebiülevvel 1310] 1750 kuruş maaş ile

² Becayiş talebinin nezarete, Sadaret'e ve Sultan'a arzı ve tasdiki için bkz. (BOA., İ. DH. 1021/80535, 14 Kanun-ı Sâni 1302, 26 Kanun-ı Sâni 1302, 3 Şubat 1302; BOA., DH. MKT., 1398/30, 26 Kanun-ı Sâni 1302).

³ *Sicill-i Ahval* kaydında 9 Ramazan 1306'da [9 Mayıs 1889] istifa ettiği belirtilmektedir. Bkz. (BOA., DH. SAİD. d., 2/890); Ancak Dâhiliye fonundaki 27 Mart 1305 [8 Nisan 1889] tarihli bir belgede ise belge tarihi itibariyle istifa ettiği belirtilmektedir. Bkz. (BOA., DH. MKT., 1619/87, 27 Mart 1305 tarihli belge).

tayin edildi⁴. Bu kazaya tayininde etkili olan hadise ise Diyarbakır Fransız konsolos vekilinin İskenderun'dan Halep'e gittiği sırada Bilan kazası tarafından konsolosa lüzumu kadar jandarma istihdam edilmemesi ve konsolosun yolda soyulmasıdır. Zira bu hadise üzerine mevcut Bilan kazası kaymakamı vazifesinden azledilerek yerine Tahsin Efendi tayin edildi⁵.

30 Kasım 1892'de hüsn-i hizmet ve gayreti sebebiyle kendisine rütbe-i rabia* tevcih edildi (BOA., DH. SAİD. d., 2/890; BOA., DH. MKT., 2029/36, 23 Teşrin-i Sâni 1308). Tahsin Efendi, Mayıs/Haziran 1893'te birinci sınıf bir kazaya nakli talebinde bulundu. Dâhiliye Nezareti Mektubî Kalemî'nden Halep vilâyetine yazılan bir yazıda bu hususta, Tahsin Efendi'nin taltife layık bir memur olduğu belirtilmekte fakat açıkta birinci sınıftan bir mahal bulunmadığı vurgulanarak "liyâkati vilâyetçe de tasdik olunduğu hâlde birinci sınıftan açılacak bir kazâ kâ'imakâmlığına ta'yini" teklif edilmektedir (BOA., DH. MKT., 74/17, 16 Haziran 1309). Hasan Tahsin Efendi'nin son vazifesi ise 17 Eylül 1894 tarihinde [16 Rebiülevvel 1312] 2500 kuruş maaş ile "becayış" suretiyle tayin edildiği Halep vilâyeti Zeytun kazası kaymakamlığı oldu (BOA., DH. SAİD. d., 2/890; BOA., DH. MKT., 238/37, 22 Eylül 1310). *Sicill-i Abval* kaydında "becayış" suretiyle tayin edildiği belirtilmekte ise de bir başka kayıta [Dâhiliye'den Sadaret'e gönderilen yazıda] Zeytun kazası kaymakamı Tefvik Bey'in kaza naibiyle anlaşamaması sebebiyle azledildiği yerine Bilan kazası kaymakamı Hasan Tahsin Efendi'nin, Bilan kazasına da Cidde Ticaret Mahkemesi Reisi Mahmut Nedim Efendi'nin tayininin münasip görüldüğüne yer verilmektedir⁶. Nihayetinde *irâde-i seniyye* mucibince Tahsin Efendi Zeytun'a, Mahmut Nedim Efendi de Bilan kazasına kaymakamı oldu (BOA., İ. DH., 1315/66, 31 Ağustos/4 Eylül 1310). Bu kayıt ve *İrâde*, Tahsin Efendi'nin "becayış" yoluyla değil mevcut kaymakamın azli neticesinde Zeytun kaymakamlığına tayin edildiğini ortaya koymakta, *Sicill-i Abval*'deki bu kısmı nakzetmektedir. 17 Eylül'de Zeytun'a tayin edilen Tahsin Efendi, bu vazifeyi ifa eder iken 30 Ekim 1894'te Zeytun'da zatürreden vefat etti⁷. Tahsin Efendi altı çocuk babasıdır. Eşinin adı Fatma Zehra, kızlarının adı ise Şakire, Düriye, Salih ve Nazife'dir. İlaveten iki oğlu olup adları Mehmet Reşit ve Mehmet Ali'dir (BOA., ŞD., 939/39, 25 Temmuz 1311).

Sicill-i Abval'deki kaydında kendisi hakkında "Şimdiye kadar me'mûr olduğu hidemâtdan istifâ ve becâyış ve ikmâl sûretleriyle ve hasbelkader infikâk eylemiştir." denilmekte çok da istikrarlı bir memuriyet hayatı yaşamadığı böylelikle vurgulanmaktadır (BOA., DH. SAİD. d., 2/890).

⁴ (BOA., BEO., 80/5927, 17 Eylül 1308; BOA., DH. SAİD. d., 2/890); Dâhiliye Nezareti Mektubî Kalemî'nden Halep vilâyetine gönderilen yazıda, Tahsin Efendi'nin kazaya tayini sonrasında harcırah ve maaş işlemlerinin yapılması istendi. Bu hususta kararname mucibince ilk alacağı maaşının her ay yüzde beşle ayrıca yüzde birinin tekaüt, bir defaya mahsus maaşının tamamının yüzde onunun Mülkiye İane Komisyonu Sandıklarına gönderilmesi; ayrıca harcırahı olan 2014 kuruşun usul-i veçhile mahallinden ödenmesi istendi. Bkz. (BOA., DH. MKT., 2007/86, 22 Eylül 1308).

⁵ İntihâb-ı Me'mûrîn Komisyonu'nun kararı, Dâhiliye'den kararın Sadaret'e arzı ve Tahsin Efendi'nin *irâde-i seniyye* ile Bilan kazası kaymakamlığına tayini için bkz. (BOA., İ. DH., 1298/8, 24 Ağustos 1308, 31 Ağustos 1308, 13/15 Eylül 1308; BOA., DH. MKT., 2000/125, 29 Ağustos 1308).

* Rabia rütbesi "Mülki rütbelere birinin adıdır. Râbia rütbesi suretinde de kullanılan bu tâbir dördüncü rütbe demektir. Saliseden küçük, hâmiseden büyüktü. Askeriden yüzbaşıya muadildi. Diğer rütbelere gibi bu da memuriyete mahsus olmak üzere hicri 1248 (1832-33) senesinde ihdas edilmiş iken sonradan memuriyete olan alâka kaldırılmış, rütbe olarak tevcihine başlanmıştır. Bununla beraber ilkin ona mahsus olan bu nişan hicri 1267(1850-1851) senesinde sahiplerinden geri alınmıştır. Râbia rütbesini haiz olanlar resmi günlerde buna mahsus sırmalı esvap giyerler, kılıç da takarlardı. Yalnız, ricalden sayılmadıkları için, teşrifata dâhil değillerdi. Râbia rütbesini hâiz olanlara 'Fütüvvetlü' elkabı kullanılır, okuyup yazması varsa 'Efendi' yoksa 'Ağa' denilirdi. 1908 İnkılâbından sonra diğer rütbelere gibi kaldırılmıştır." (Pakalın, 1983: 1).

⁶ (BOA., BEO., 478/35792, 1 Eylül 1310, 6 Eylül 1310; BOA., DH. MKT., 238/37, 17 Ağustos 1310, 25/27 Ağustos 1310). Tahsin Efendi'nin Zeytun kazası kaymakamlığına tayini gündeme geldiğinde Bilan kazasına da Eskişehir kazası kaymakamı Hayri Efendi'nin tayini münasip görülmüştü. Fakat bir önceki belge göstermektedir ki Hayri Efendi yerine Mahmut Nedim Efendi tercih edilmiştir. Hayri Efendi'nin Bilan kazası kaymakamlığına münasip görüldüğü hususunda bkz. (BOA., DH. MKT., 230/5, 13 Temmuz 1310; BOA., DH. MKT., 238/37, 25 Temmuz 1310).

⁷ Vefat tarihi belirlenirken Hicri takvimde verilen tarih esas alınmıştır. Buna göre Tahsin Efendi, Hicri 29 Rebiülahir 1312 [Miladi: 30 Ekim 1894] tarihinde vefat etmiştir. Sicil kaydında hicri takvimin hemen devamında Rumi takvime de yer verilmekte ve Rumi takvime göre 16 Teşrin-i Evvel 1310 [Miladi: 28 Ekim 1894] tarihinde vefat ettiği belirtilmektedir. Tahsin Efendi'nin Hicri ve Rumi vefat tarihleri Miladi takvime göre değerlendirildiğinde arada iki günlük bir farkın olduğu gözükmektedir. *Sicill-i Abval* kaydı ayrıntılı olarak Hicri takvimi esas aldığı için burada Hicri takvimin daha doğru olacağı düşünülmektedir. Hicri tarih esas alınmıştır. Vefatı için bkz. (BOA., DH. SAİD. d., 2/890); Hasan Tahsin Efendi'nin zatürreden vefat ettiği bilgisi Çankaya'nın *Mülkiye Târihi ve Mülkiyeliler* adlı eserinde geçmektedir. Ayrıca bu eserde, ölüm tarihi 7 Nisan 1894 olarak verilmektedir. Bu bilgi *Sicill-i Abval* kaydı ile uyusmamaktadır (Çankaya, 1968-1969: 32).

3. Hakkındaki Şikâyetler ve Neticesi

Hasan Tahsin Efendi, 1876 Eylül [Şaban 1293] ayından itibaren dokuz ay müddetle vazife yaptığı Akşehir kaymakamlığından kaza müftüsü Ömer Efendi'nin, "kaymakamın irtikâbı" yönündeki şikâyeti sebebiyle azledildi. Tahsin Efendi, vazifesinden alınması akabinde İzmir'e gitti; ancak hakkında muhakeme kararı alınmıştı. O yüzdendir ki O'nun şehir dışına çıkışı muhakmeden kaçış olarak telakki edildi. Konya Valiliğinin Zaptiye Nezareti'ne yazdığı yazıdan anlaşıldığına göre Tahsin Efendi'nin İstanbul'a savuştuğu düşünülmektedir; fakat Zaptiye Nezareti'nin tahkikatından Tahsin Efendi'nin, Eylül-Ekim 1877'de İzmir'e gittiği anlaşılmıştır. Hatta Zaptiye Nezareti'nin bu minvaldeki cevabı üzerine Konya Valiliği, Aydın vilâyetinden Tahsin Efendi'nin oralarda ise celbini talep etti (BOA., ŞD., 2443/10, 2 Safer 1295). Netice itibariyle Tahsin Efendi, hakkındaki şikâyetler sebebiyle taht-ı muhakemeye alındı. İfadesinde, hakkındaki iddiaları külliye inkâr ederek, garaz neticesinde kendisine iftira atıldığını belirtti. Ayrıca Tahsin Efendi hakkındaki dava sebebiyle Sarı Mustafa, Veli Osman gibi isimler de sorgulandılar; sâbık müftü Ömer Efendi'nin layihâsından haberdar olmadıklarını, Tahsin Efendi ile de davaları bulunmadığını ifade ettiler. Ancak Ağzıaçık karyeli Cebrail oğlu Hacı Memiş Efendi, Tahsin Efendi'nin karyelerine gelerek hayvanlarını saydığını ve kendisini hapse alarak, on dört lirasını, biraderi Ali Ağa'nın ise yirmi altı lirasını, toplamda da kırk Osmanlı lirasını aldığını ve kendisinin sâbık müftü Ömer Efendi'yi vekil tayin ettiğini ifade etti; ilaveten, parasının alınmasının nefisine ağır gelerek dava açmasına sebep olduğunu ifade etmektedir. Sâbık müftü de bu mesele haricinde dava ve iddiası olmadığını beyan etti. Netice itibariyle ifadelerin alınması akabinde Tahsin Efendi'nin irtikâbı olmadığını anlaşıldığı belirtilerek hakkındaki tahkikat sonucunda beraat-i zimmetine karar verildi (BOA., ŞD., 2443/10, 31 Kanun-ı Sâni 1295, 17 Şubat 1296; BOA., DH. SAİD. d., 2/890). Zaten muhakemesini içeren evrak kaza hükûmet konağının yanması ile yok olmuştu. Ancak Memurin-i Mülkiye İntihab Komisyonu davanın bir kez de Şûrâ-yı Devlet'te görülmesi gerektiğine karar verdi (BOA., ŞD., 2443/10, 31 Mart 1297). Neticede Tahsin Efendi'nin tekrar muhakemesine lüzum görülmedi ve beraat-i zimmeti kararlaştırıldı (BOA., ŞD., 2443/10, 6 Ramazan 1298). Zaten Tahsin Efendi'nin; Ereğli, Seydişehir ve Akşehir kazaları kaymakamlıkları, Saidili Nahiyesi Aşar memuriyeti, Beyşehir kazası kaymakamlığı, Niğde Sancağı ser-tahsildarlığı, Bozkır ve Beyşehir kazaları kaymakam vekâletleri hizmetlerinde, "müddet-i idaresince emvâl-i emîriye ve hukûk-ı şahsiyece bir gûna zimmet ve ilişiği olmadığına dair" Konya vilâyeti ve Niğde sancağı idare meclislerinden verilen 13 Şubat 1875 [7 Muharrem 1292], 8 Mayıs 1876 [13 Rebiyülahir 1293], 6 Kasım 1878 [11 Zilkade 1295], 5 Kasım 1878 [24 Teşrin-i Evvel 1294], 23 Mart 1879 [29 Rebiyülevvel 1296] ve 30 Mart 1879 [6 Rebiyülahir 1296] tarihli mazbatalar mevcuttu (BOA., DH. SAİD. d., 2/890).

Hasan Tahsin Efendi hakkındaki diğer bir şikâyet ise Bozkır hükûmet konağının bir çalışanından geldi. İstanbullu Epir/İspir(?) imzasıyla verilen arzuhale göre kaymakam Tahsin Efendi, hükûmet konağında küfür ve hakaret ederek kendisini hapsedirdi; akabinde de herhangi bir hükme müstenit olmadan Karaman'a nefy ve tağrîb ile tecziye etti. Hatta menfâsına giderken yolda Zaptiye neferi tarafından kendisine azap edildi, üzerine tüfekle ateş açıldı; atı ve akçesi de gasp olundu. Bu muamelenin haksız olduğu beyanıyla Tahsin Efendi hakkında gerekli muamelenin yapılması başvurusunda bulundu. Dâhiliye Nezareti'nden Konya vilâyetine yazılan yazıda; zaptiye neferi hakkında adliyece kanunî muamelenin ifasının gerekli olduğu, kaymakamın küfür ve hakaretinin ise muhakeme-i adliyece raci' olduğu belirtilmekte, "teb'îd muamelesi kaymakamın vazife-i memûriyetinden mütevellid ol"duğu için bu hususta bir usulsüzlük var ise bu konunun idare meclisinin yetki alanında olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca bu işlemlerin gerçekleştirilebilmesi için evvela kaymakamın işten el çektilerle taht-ı muhakemeye alınmasının icap ettiği belirtilmektedir (BOA., DH. MKT., 1499/24, 19 Mart 1304).

Kaymakam Tahsin Efendi hakkındaki bir diğer şikâyet Ramazan Bayramı'nı bir gün evvel kutlatması hakkındadır. Bozkır kazası naibinin şikâyetine göre Tahsin Efendi, 11 Haziran 1888 tarihi Pazartesi günü olması gereken Ramazan Bayramı'nı, şer'î şerif hilafına 10 Haziran Pazar günü zorla kutlatıp, hariçten birisine Cami-i Şerif'te hutbe okutarak bayram namazı kıldırılmıştır. Kaza Naibi, Tahsin Efendi'yi Meşihat makamına şikâyet etti; akabinde Dâhiliye Nezareti de Konya vilâyetine gönderdiği yazıda, bu hâl sahih ise katiyen münasip olamayacağı beyan edilerek durumun tahkik edilmesi ve gerekenin yapılmasını vilâyetten talep etti (BOA., DH. MKT., 1553/34, 24 Eylül 1304; benzeri bir yazı için bkz. BOA., DH. MKT., 1572/17, 20 Eylül 1304). Vilâyetin tahkikatı neticesinde bayramın Pazar günü kutlanmasının naibin izni

üzerine gerçekleştiği, kaza naibinin şikâyetinin esassız olduğu ve kaymakama şahsî garazından kaynaklandığı ortaya çıkarıldı ve bu durum Meşihat'a bildirildi (BOA., DH. MKT., 1572/17, 21 Teşrin-i Sâni 1304). Kaymakam Tahsin Efendi'nin bu mevzuda suçu olmadığı anlaşılrsa da kaza ahalisi ile iyi bir diyalog kuramadığı da anlaşılmaktadır. Zira sık sık kazadan kaymakamın tebdili yönünde talepler vilâyete gitmektedir. Bunlardan birinde Hasan Tahsin Efendi ve Mal Müdürü'nün ahval ve hareketleri sebebiyle tebdilleri talep edilmektedir. Dâhiliye Nezareti Mektubî Kalemi de bu şikâyetlerin tahkiki ve gereğinin yapılmasını vilâyetten istemektedir (BOA., DH. MKT., 1565/103, 2 Teşrin-i Sâni 1304).

Tahsin Efendi hakkındaki ilginç bir şikâyet de Hacı Mehmet Efendi'nin nişanlı olan kızını zorla başka birine verdiği yönündedir. Buna göre Tahsin Efendi, kızı başkasına vermiş, Hacı Mehmet Efendi'yi de darp etmiştir; Hacı Mehmet Efendi de bu darp hadisesi sebebiyle vefat etmiştir. Tahsin Efendi hakkındaki bu iddialar, Bozkır Kazası Bidayet Mahkemesi tarafından tahkik edildi. Bu süreçte Bozkır Kaymakamı Tahsin Efendi vazifesinden istifa etti/azledildi. Tahsin Efendi'nin muhakemesi sürecinin uzadığını düşünen Hacı Mehmet Efendi'nin oğlu Hassa Piyade Sekizinci Alay'ın Dördüncü Tabur'unun borazan çavuşlarından Mustafa, Tahsin Efendi'nin muhakemesinin Dersaadet'e nakledilmesini talep etti (BOA., DH. MKT., 1648/47, 31 Temmuz 1305; BOA., DH. MKT., 1612/18, 14 Mart 1305). Ancak bu mümkün olmadığı gibi bu muhakemeden de herhangi bir sonuç çıkmadı. Nitekim *Sicill-i Ahval* kaydında Tahsin Efendi hakkında verilen bilgide, Konya vilâyeti İdare Meclisi Müstantıklığı'nın 25 Ekim 1889 ve 6 Kasım 1889 tarihli iki kıta kararnamesinin suretlerinde Tahsin Efendi'nin 14 maddeden sorgulandığı, bunun 13'ünün ise kıtlık hadisesi esnasındaki ve sair durumlardaki muamelelerinden olduğu belirtilmektedir. Ayrıca bu muameleleri esnasında bir gün olsun sui idare ve suiistimali olmadığı anlaşıldığından men'-i muhakemesine karar verildi. İlaveten Arvanalı Hacı Mehmed Efendi'yi hilaf-ı kanun hapsedtiği ve ölümüne sebep olduğu yönündeki dava da Bozkır Bidayet Mahkemesi tarafından görüldü; neticede Tahsin Efendi'nin suçlu olduğuna dair delil ve emare tespit edilemediği için men'-i muhakemesine karar verildi (BOA., DH. SAİD. d., 2/890).

4. Ailesi

Altı çocuk babası Kaymakam Hasan Tahsin Efendi Zeytun'da vefat ettikten sonra ailesi zor durumda kaldı. Aile memleketi İbradı'ya dönmek için harekete geçti; İskenderun'a kadar kendi imkânları ile geldi. İbradı'ya ulaşabilmek hususunda yardıma muhtaç idiler. Nitekim Tahsin Efendi'nin ailesinin durumu Halep Valisi Hasan Efendi tarafından Dâhiliye Nezareti'ne telgrafla bildirildi ve gereğinin yapılması için izin talebinde bulunuldu. Vali Hasan Efendi'nin 12 Kasım 1894 [31 Teşrin-i Evvel 1310] tarihli telgrafı şu şekildedir (BOA., BEO., 519/38884, 31 Teşrin-i Evvel 1310):

“Zeytun Kâ'imakâmı müteveffâ Tahsin Efendi'nin zâten fakr-ı hâli münasebetiyle esmân-ı muhallelâtı [ölen kimsenin geride bıraktığı malın bedeli] â'ilesini ancak İskenderun'a kadar getirib elyevm iskelede bi-kes [kimsesiz] ve bi-vâye [nasipsiz, kısmetsiz] kaldıklarına mebnî müteveffâ-yı mûmâileyhin meşhûd olan 'iffet ve sadâkatine ve bi-vâye kalan evlâd-ı 'iyalinin şiddet-i fakr ve ihtiyâcına merhameten memleketlerine isâl edecek derecede 'atiyye-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhîden istihsâline delâlet müsâ'ade-i nezâret-penâhîlerini hassaten müsterhamdır.”

Vali Hasan Efendi'nin bu talebi Dâhiliye Nazırı tarafından 3.000 kuruş *atiyye-i seniyye* verilmesi teklifiyle Sadaret'e takdim edildi (BOA., BEO., 519/38884, 6 Teşrin-i Sâni 1310). Sadaret, nezaretin teklifini münasip gördü ve 3.000 kuruş *atiyye-i seniyye* ödemesinin hızlı bir şekilde yapılmasını istedi (BOA., BEO., 519/38884, 9 Teşrin-i Sâni 1310). Dâhiliye Nezareti de Sadaret'e yazdığı bir yazı ile 3.000 kuruşun 1310 senesi *atiyye-i seniyye* tertibine ilave edilerek mahsubu hususunda durumun Maliye Nezareti'ne emredilmesini, Dâhiliye Nezareti'ne de malumat verilmesini talep etti (BOA., BEO., 541/40514, 10 Kanun-ı Evvel 1310; BOA., DH. MKT., 308/70, 4 Kanun-ı Evvel 1310). Netice itibarıyla Tahsin Efendi'nin eşi Fatma Zehra Hanım ve çocukları İbradı'ya vasil oldular; kendilerine maaş da tahsis edildi (BOA., DH. MKT., 323/68, 27 Teşrin-i Sâni 1310, 6 Kanun-ı Evvel 1310). Fatıma Zehra Hanım ve evlatları için Memurin-i Mülkiye Kararnamesi'nin 35., 36. ve 39. maddeleri mucibince 210 kuruş maaş

tahsis edildi; bu tahsis edilen maaş eşi ve evlatları arasında eşit olarak paylaştırıldı. Paylaşımına göre her birine 30 kuruş düşmektedir (BOA., ŞD., 939/39, 25 Temmuz 1311)⁸.

Tahsin Efendi'nin vefatı akabinde Mehmet Reşit Efendi, idâdî çağında olduğu için bedeli tekaüt sandığından tahsis edilecek maaştan alınmak üzere Halep Mekteb-i İdadîsi'nin leyli kısmına kaydedildi (BOA., MF. MKT., 246/21, 14 Teşrin-i Sâni 1310, 17 Kanun-ı Evvel 1310, 21 Kanun-ı Evvel 1310). Reşit Efendi, mektebe kaydından bir müddet sonra kendisine tahsis edilen maaşın yetmediğinden bahisle mektebin meccânî kısmına geçmek arzusunda olduğunu bir arzuhâl ile Halep Maarif Müdüriyeti'ne takdim etti. Mehmet Reşit Efendi'nin 17 Aralık 1895 [5 Kanun-ı Evvel 1311] tarihli arzuhâli şu şekildedir (BOA., MF. MKT., 246/21, 5 Kanun-ı Evvel 1311, orijinali için bkz. Ek-3):

Haleb Maârif Müdüriyeti Cânib-i Âlîsine

Ma'rûz-ı bendeleridir

Kulunuz Zeytun kâimâkâm-ı esbakı müteveffâ Hasan Tahsin Efendi'nin mahdûmu olub 'atıyye-i şâhâne olarak tahsîs buyurulacak eytâm-ı maâşâtдан tesviye olunmak üzere geçen sene Halep İdadî Mektebi'ne ücretli olarak lutfen kabûl buyurulmuş idim. Çâkerlerinize altı nefer birâder ve hemşîrelerimden her birimize bu kere tahsîs buyurulan otuz kûsûr kuruş maaş, değil iâşe ve iksâme [yiyecek ve giyeceğ] ancak kâğîd kalem paramla kitâb esmânına kifâyet etmeyecek bir râddede olmasına mebnî bi'tab' senevî ücret-i tedrisiyye olan on iki Osmanlı lirâsını te'diye ve ifâdan 'âciz olduğum gibi burada kimsem olmadığı cihetle nehârî devâma da vakt-i hâlim müsâ'id olmadığından bu yüzden de füzûnî-i eyyâm-ı 'ömr ve ikbâl hazreti pâdişâhî da'vât-ı hayriyesini isticlâb zımnında kulunuz da meccânî sınıfına kayd ve kabûl buyurulmağım husûsuna vesâtat-ı 'aliyye-i müdür-ı ekremîleri şâyân buyurulmak bâbında emr ve irâde efendim hazretlerindir. 5 Kanun-ı Evvel 1311. Halep Mekteb-i İdadîsi şâkirdânından 35 numrolu Reşid.

Halep Maarif Müdüriyeti'ne takdim edilen bu arzuhâlden Maarif Nezareti de bilgilendirildi. Netice itibariyle nezaretten Halep Maarif Müdüriyeti'ne gönderilen bir yazıda Mehmet Reşit Efendi'nin durumunun değerlendirildiği ve yardıma muhtaç olduğunun anlaşıldığı belirtilmektedir. İlaveten bu yazıda, İdadî'de açık yer olduğu takdirde meccanen kaydının yapılması gerektiği ifade edildi, açık yer yok ise şimdilik neharî olarak mektebe devamı münasip görüldü (BOA., MF. MKT., 246/21, 13/14 Mart 1312, 6 Nisan 1312). Netice itibariyle babasının vefatı sebebiyle mağdur olduğu değerlendirmesi yapılan Mehmet Reşit Efendi'nin meccanen mektebe kaydı gerçekleştirildi. Reşit Efendi, burada tahsil görür iken Konya vilâyetindeki Mekteb-i İdadî'ye naklini talep etti. Bu minval üzere takdim ettiği arzuhalinde, zaruret-i hâlini ve tatil günlerinde memleketi İbradı'ya gidip-gelmek noktasında güçlüklerle göğüs germek zorunda kaldığını belirterek memleketi İbradı'ya yakın olan Konya Mekteb-i İdadîsine meccanen kaydını talep etti. Ancak Konya Mekteb-i İdadîsinin meccanen kaydettiği talebe kontenjanı ziyadesiyle dolu idi (BOA., MF. MKT., 376/13, 11 Eylül 1313). O yüzdendir ki Mehmet Reşit Efendi'nin bu talebi 18 Ekim 1897 [6 Teşrin-i Evvel 1313] tarihli değerlendirmeye göre, Konya Mekteb-i İdadîsinde haddinden fazla meccanen tahsil gören talebe olduğu, Reşit Efendi ve benzerinin de Mekteb-i İdadîye meccanen kabulünün hâli hazırdaki nezaret bütçesini sarsacağı gerekçeleriyle kabul edilmeyerek Konya vilâyetine bu cevabın verilmesi münasip görüldü. Arşiv belgesinde bu cevabın hemen altında "Haleb'de meccânî bulunmakla Konya'da meccânî devâmında masrafça bir fark var mı?" sorusuna yer verilmekte, hemen altında da 24 Ekim 1897 [12 Teşrin-i Evvel 1313] tarihli "Haleb'de meccânî bulunacak bir talebenin Konya'da meccânî bulunmasında seksen kuruş dâiresinde bir fark hâsıl olacağı 'inde'-hesâb tebeyyün etmiş olduğu" cevabı bulunmaktadır. 28 Ekim 1897 [16 Teşrin-i Evvel 1313] tarihli bir diğer notta da bir nefer talebe tahsisatı olan 1.200 kuruşun Halep bütçesinden düşülerek Konya bütçesine ilave edilmesi gerektiği belirtilmektedir (BOA., MF. MKT., 376/13, 6/12/23 Teşrin-i Evvel 1313). Netice itibariyle Maarif Nezareti, Konya vilâyetine yazdığı bir yazı ile Tahsin Efendi'nin oğlu Mehmet Reşit Efendi'nin Konya'daki Mekteb-i İdadî'ye meccanen kaydedilmesini münasip gördü. Ayrıca Reşit Efendi'nin tahsisatı olan 1.200 kuruşun vilâyet maarif bütçesine aktarıldığını ve durumdan Halep Maarif Müdüriyetinin de bilgilendirildiğini belirtti (BOA., MF. MKT., 376/13, 27 Teşrin-i Evvel 1313). Mehmet Reşit Efendi'nin, Konya Mekteb-i İdadîsindeki tahsili bir

⁸ Mülkiye Tekâüt Nezareti Muhasebesi tarafından tanzim edilen hesap müzekkeresine göre müteveffâ Tahsin Efendi'nin bilfiil 19 sene hizmeti görülmüştür (BOA., ŞD., 939/39, 10 Temmuz 1311). Bu hesap cetveli için bkz. Ek-2.

müddet sonra Dersaadet Mercan İdâdisine nakledildi ve buradan 14 Kasım 1901'de âlâ derece ile mezun oldu (BOA., DH. SAİD. d., 141/225)⁹.

Hasan Tahsin Efendi'nin vefatı üzerine ailesine 210 kuruş, fert sayısına bölündüğünde 30 kuruş maaş tahsis edildi; lakin aile bu maaşı da düzenli olarak alamamıştır. Nitekim Dâhiliye Mektubî Kalemi'nden Mülkiye Tekâüt Sandığı Nezaret-i Aliyyesi'ne yazılan bir yazıda; müteveffa Tahsin Efendi'nin eşi Fatıma Zehra Hanım, zaruret-i hâlden bahsetmekte ve kendisine verilen tekaüt maaşını düzenli olarak alamadığından yakınmaktadır. Dâhiliye Nezareti Mektubî Kalemi, Mülkiye Tekâüt Sandığı'ndan gereğinin yapılmasını talep etmektedir (BOA., DH. MKT., 675/74, 9 Mart 1318).

5. Sonuç

Konya vilâyetinin Antalya [Teke] Sancağı dâhilinde İbradı kasabasında doğan ve tahsili akabinde Ereğli'den Zeytun'a kadar çeşitli kazalarda kaymakamlık vazifesi yapmış olan Hasan Tahsin Efendi, kendisine *Rütbe-i Rabia* tevcih edilen ve birinci sınıf kaymakamlığa kadar bürokraside terfi eden bir kişiliktir. Bürokraside yirmi altı yıl hizmet etmiş, kırk dört yaşında vefat etmiştir. Kaymakamlık hizmetlerinde irtikâp, Ramazan Bayramı'nı erken kutlatma, nişanlı bir kızı başkasına zorla verme ve kızın babasının ölümüne sebep olma, hükûmet konağı çalışanına hakaret-küfür ve Karaman'a sürgün etme gibi çeşitle ithâmlara maruz kalmış, bu ithamlar hasebiyle davalık olmuş fakat bütün suçlamalardan beraat etmiştir. Vefatı akabinde zor durumda kalan ailesi *atiyye-i seniyye* tertibinden yapılan ödeme ile memleketi İbradı'ya geri dönmüş, aileye 210 kuruş maaş tahsis edilmiştir. Oğlu Mehmet Reşit Efendi, Halep Mekteb-i İdâdisi'nde meccanen tahsil görürken gelip-gitme müşkülü ve zaruret-i hâl gibi sebepleri gerekçe göstererek Konya Mekteb-i İdâdisi'ne naklini talep etmiş ve bu talebi kabul görmüştür. Mehmet Reşit Efendi'nin *Sicill-i Ahvâl* kaydına ulaşılsa da haricinde ailenin sonraki hayatına dair *Osmanlı Arşivi*'nden başkaca bilgi tespit edilememiştir.

Burada Teke Sancağı dâhilindeki İbradı kasabasına da bir parantez açmak icap etmektedir. Zira *Sicill-i Ahvâl* kayıtlarında; naipleriyle meşhur İbradı kasabasından -1828-1889 tarihleri arası doğumlu- 142 şahıs gözükmektedir ve bunlardan biri Hasan Tahsin Efendi'dir. Bu durum küçük bir yerleşim yeri olan İbradı'nın bürokraside görece etkili olduğunun da göstergesidir. Nitekim Carter Findley de Mekteb-i Mülkiye'nin 1879'a kadar ki 162 mezunundan 13'ünün –yaklaşık yüzde sekizinin- İbradı doğumlu olmasını dikkate değer bulmakta, mektebin müdürü ya da hocalarından birinin İbradılı olabileceğini öne çıkarmaktadır (Findley, 2016: 121-122).

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı (BOA.)

Bâbüalî Evrak Odası Belgeleri (BEO.): 80/5927 ; 478/35792 ; 519/38884; 541/40514.

Dâhiliye Nezareti, Mektubî Kalemi Belgeleri (DH. MKT.): 74/17 ; 230/5; 238/37 ; 308/70; 323/68; 675/74; 1376/129 ; 1398/30 ; 1403/120 ; 1451/117 ; 1499/24 ; 1553/34 ; 1565/103 ; 1572/17 ; 1612/18 ; 1619/87 ; 1648/47 ; 1805/16 ; 2000/125 ; 2007/86 ; 2029/36.

Dâhiliye Nezareti, Sicill-i Ahvâl Defterleri (DH. SAİD. d.): 2/890; 141/225.

İrâde – Dâhiliye (BOA., İ. DH.): 1021/80535 ; 1298/8 ; 1315/66 ; 977/77154.

Maarif Nezareti, Mektubî Kalemi Belgeleri (MF. MKT.): 246/21 ; 376/13.

Şûrâ-yı Devlet Belgeleri (ŞD.): 939/39; 1711/18; 2443/10.

Yıldız, Resmî Maruzat (Y. A. RES.): 30/49.

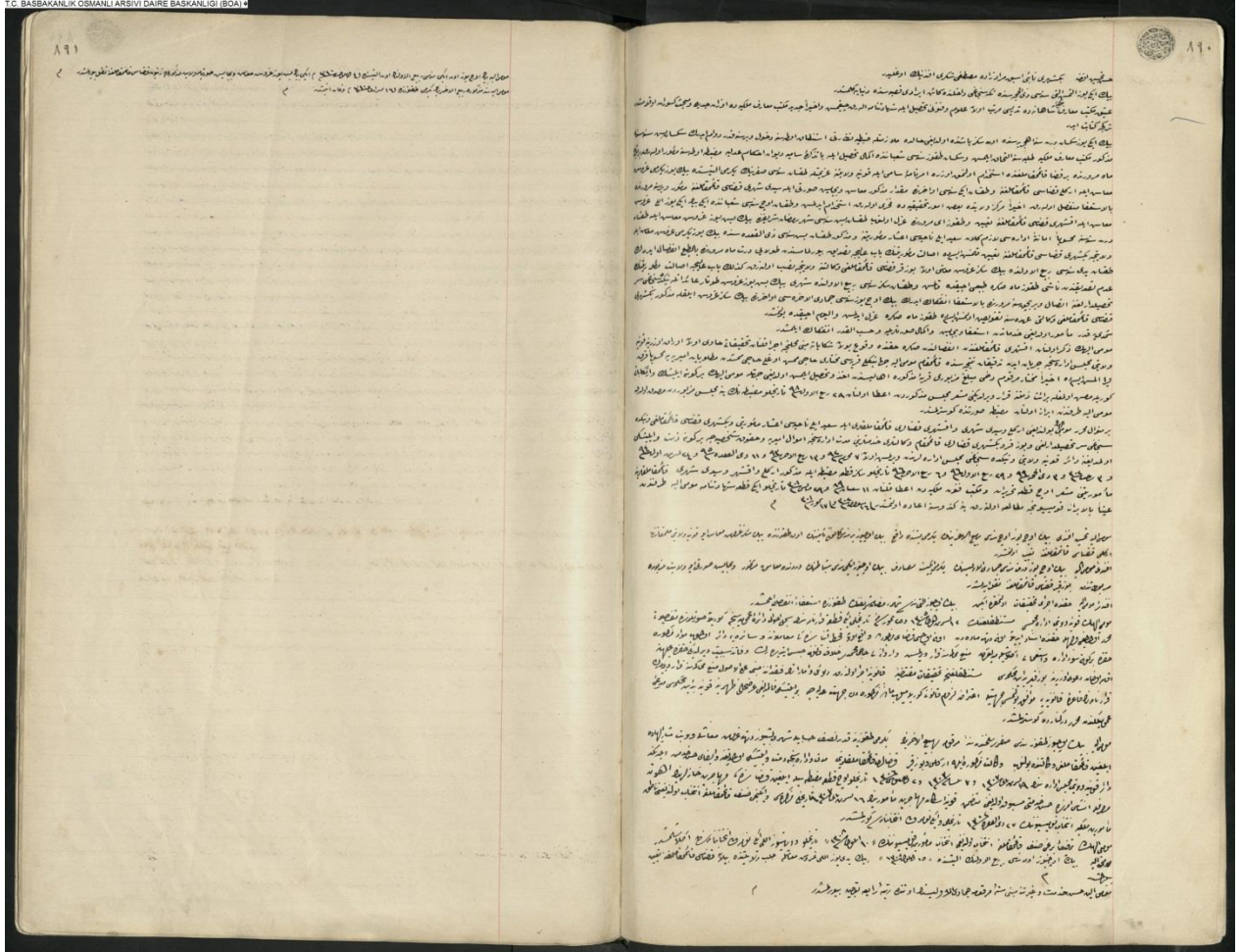
⁹ Kaymakam Hasan Tahsin Efendi'nin oğlu Mehmet Reşit Efendi'nin *Sicill-i Ahvâl* kaydındaki bilgiler özetle şu şekildedir: 1883 senesinde İbradı'da doğdu. İbtidâîyi hususî surette tahsil etti. Konya, sonra da Dersaadet Mercan mekteb-i idâdilerinde tahsil gördü. 14 Kasım 1901'de âlâ derece ile mezun oldu. 14 Temmuz 1904 tarihinde 30 kuruş maaş ile Maarif Nezareti Muhasebe kalemine alındı. Hüsni hâl ashabından olduğunun terceme-i hâline yazıldığı mülhaza Maarif Nazırı Haşim Paşa tarafından da tasdik edilmiştir. Ayrıca Darülfünûn-ı Şâhâne'den mezun olmuştur (BOA., DH. SAİD. d., 141/225). Mehmet Reşit Efendi'nin sicili için bkz. Ek-4.

Kitaplar

- Çankaya, Mücellidoğlu Ali, Son Asır Türk Tarihinin Önemli Olayları ile Birlikte Yeni Mülkiyeliler Târîhi ve Mülkiyeliler (Mülkiye Şeref Kitabı), cilt: III, Ankara, Mars Matb., 1968-1969.
- Findley, Carter V., Kalemîyeden Mülkiyeye Osmanlı Memurlarının Toplumsal Tarihi, çev.: Gül Çağalı Güven, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yay., 2016.
- Pakalın, Mehmet Zeki, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, cilt: 3, İstanbul, Millî Eğitim Basımevi, 1983.

EKLER

Ek-1

DH.SAİD.0002

Hasan Tahsin Efendi'nin *Sicill-i Ahvâl* Kaydı. (BOA., DH. SAİD. d., 2/890).

Ek-2

توضیح و اطلاعیه کارسازان و کارگران حاکمیت عثمانی

ردیف	شرح خدمات	مقدار	واحد	مجموعه	ملاحظات
۱	کارهای ساختمانی	۱۰۰	متر مربع	۱۰۰	
۲	کارهای تعمیراتی	۵۰	متر مربع	۵۰	
۳	کارهای نظافتی	۲۰	متر مربع	۲۰	
۴	کارهای حمل و نقل	۳۰	متر مربع	۳۰	
۵	کارهای دیگر	۱۰	متر مربع	۱۰	
۶	کارهای ساختمانی	۱۵۰	متر مربع	۱۵۰	
۷	کارهای تعمیراتی	۷۵	متر مربع	۷۵	
۸	کارهای نظافتی	۳۰	متر مربع	۳۰	
۹	کارهای حمل و نقل	۴۵	متر مربع	۴۵	
۱۰	کارهای دیگر	۱۵	متر مربع	۱۵	
۱۱	کارهای ساختمانی	۲۰۰	متر مربع	۲۰۰	
۱۲	کارهای تعمیراتی	۱۰۰	متر مربع	۱۰۰	
۱۳	کارهای نظافتی	۴۰	متر مربع	۴۰	
۱۴	کارهای حمل و نقل	۶۰	متر مربع	۶۰	
۱۵	کارهای دیگر	۲۰	متر مربع	۲۰	
۱۶	کارهای ساختمانی	۲۵۰	متر مربع	۲۵۰	
۱۷	کارهای تعمیراتی	۱۲۵	متر مربع	۱۲۵	
۱۸	کارهای نظافتی	۵۰	متر مربع	۵۰	
۱۹	کارهای حمل و نقل	۷۵	متر مربع	۷۵	
۲۰	کارهای دیگر	۲۵	متر مربع	۲۵	
۲۱	کارهای ساختمانی	۳۰۰	متر مربع	۳۰۰	
۲۲	کارهای تعمیراتی	۱۵۰	متر مربع	۱۵۰	
۲۳	کارهای نظافتی	۶۰	متر مربع	۶۰	
۲۴	کارهای حمل و نقل	۹۰	متر مربع	۹۰	
۲۵	کارهای دیگر	۳۰	متر مربع	۳۰	
۲۶	کارهای ساختمانی	۳۵۰	متر مربع	۳۵۰	
۲۷	کارهای تعمیراتی	۱۷۵	متر مربع	۱۷۵	
۲۸	کارهای نظافتی	۷۰	متر مربع	۷۰	
۲۹	کارهای حمل و نقل	۱۰۵	متر مربع	۱۰۵	
۳۰	کارهای دیگر	۳۵	متر مربع	۳۵	
۳۱	کارهای ساختمانی	۴۰۰	متر مربع	۴۰۰	
۳۲	کارهای تعمیراتی	۲۰۰	متر مربع	۲۰۰	
۳۳	کارهای نظافتی	۸۰	متر مربع	۸۰	
۳۴	کارهای حمل و نقل	۱۲۰	متر مربع	۱۲۰	
۳۵	کارهای دیگر	۴۰	متر مربع	۴۰	
۳۶	کارهای ساختمانی	۴۵۰	متر مربع	۴۵۰	
۳۷	کارهای تعمیراتی	۲۲۵	متر مربع	۲۲۵	
۳۸	کارهای نظافتی	۹۰	متر مربع	۹۰	
۳۹	کارهای حمل و نقل	۱۳۵	متر مربع	۱۳۵	
۴۰	کارهای دیگر	۴۵	متر مربع	۴۵	
۴۱	کارهای ساختمانی	۵۰۰	متر مربع	۵۰۰	
۴۲	کارهای تعمیراتی	۲۵۰	متر مربع	۲۵۰	
۴۳	کارهای نظافتی	۱۰۰	متر مربع	۱۰۰	
۴۴	کارهای حمل و نقل	۱۵۰	متر مربع	۱۵۰	
۴۵	کارهای دیگر	۵۰	متر مربع	۵۰	
۴۶	کارهای ساختمانی	۵۵۰	متر مربع	۵۵۰	
۴۷	کارهای تعمیراتی	۲۷۵	متر مربع	۲۷۵	
۴۸	کارهای نظافتی	۱۱۰	متر مربع	۱۱۰	
۴۹	کارهای حمل و نقل	۱۶۵	متر مربع	۱۶۵	
۵۰	کارهای دیگر	۵۵	متر مربع	۵۵	
۵۱	کارهای ساختمانی	۶۰۰	متر مربع	۶۰۰	
۵۲	کارهای تعمیراتی	۳۰۰	متر مربع	۳۰۰	
۵۳	کارهای نظافتی	۱۲۰	متر مربع	۱۲۰	
۵۴	کارهای حمل و نقل	۱۸۰	متر مربع	۱۸۰	
۵۵	کارهای دیگر	۶۰	متر مربع	۶۰	
۵۶	کارهای ساختمانی	۶۵۰	متر مربع	۶۵۰	
۵۷	کارهای تعمیراتی	۳۲۵	متر مربع	۳۲۵	
۵۸	کارهای نظافتی	۱۳۰	متر مربع	۱۳۰	
۵۹	کارهای حمل و نقل	۱۹۵	متر مربع	۱۹۵	
۶۰	کارهای دیگر	۶۵	متر مربع	۶۵	
۶۱	کارهای ساختمانی	۷۰۰	متر مربع	۷۰۰	
۶۲	کارهای تعمیراتی	۳۵۰	متر مربع	۳۵۰	
۶۳	کارهای نظافتی	۱۴۰	متر مربع	۱۴۰	
۶۴	کارهای حمل و نقل	۲۱۰	متر مربع	۲۱۰	
۶۵	کارهای دیگر	۷۰	متر مربع	۷۰	
۶۶	کارهای ساختمانی	۷۵۰	متر مربع	۷۵۰	
۶۷	کارهای تعمیراتی	۳۷۵	متر مربع	۳۷۵	
۶۸	کارهای نظافتی	۱۵۰	متر مربع	۱۵۰	
۶۹	کارهای حمل و نقل	۲۲۵	متر مربع	۲۲۵	
۷۰	کارهای دیگر	۷۵	متر مربع	۷۵	
۷۱	کارهای ساختمانی	۸۰۰	متر مربع	۸۰۰	
۷۲	کارهای تعمیراتی	۴۰۰	متر مربع	۴۰۰	
۷۳	کارهای نظافتی	۱۶۰	متر مربع	۱۶۰	
۷۴	کارهای حمل و نقل	۲۴۰	متر مربع	۲۴۰	
۷۵	کارهای دیگر	۸۰	متر مربع	۸۰	
۷۶	کارهای ساختمانی	۸۵۰	متر مربع	۸۵۰	
۷۷	کارهای تعمیراتی	۴۲۵	متر مربع	۴۲۵	
۷۸	کارهای نظافتی	۱۷۰	متر مربع	۱۷۰	
۷۹	کارهای حمل و نقل	۲۵۵	متر مربع	۲۵۵	
۸۰	کارهای دیگر	۸۵	متر مربع	۸۵	
۸۱	کارهای ساختمانی	۹۰۰	متر مربع	۹۰۰	
۸۲	کارهای تعمیراتی	۴۵۰	متر مربع	۴۵۰	
۸۳	کارهای نظافتی	۱۸۰	متر مربع	۱۸۰	
۸۴	کارهای حمل و نقل	۲۷۰	متر مربع	۲۷۰	
۸۵	کارهای دیگر	۹۰	متر مربع	۹۰	
۸۶	کارهای ساختمانی	۹۵۰	متر مربع	۹۵۰	
۸۷	کارهای تعمیراتی	۴۷۵	متر مربع	۴۷۵	
۸۸	کارهای نظافتی	۱۹۰	متر مربع	۱۹۰	
۸۹	کارهای حمل و نقل	۲۸۵	متر مربع	۲۸۵	
۹۰	کارهای دیگر	۹۵	متر مربع	۹۵	
۹۱	کارهای ساختمانی	۱۰۰۰	متر مربع	۱۰۰۰	
۹۲	کارهای تعمیراتی	۵۰۰	متر مربع	۵۰۰	
۹۳	کارهای نظافتی	۲۰۰	متر مربع	۲۰۰	
۹۴	کارهای حمل و نقل	۳۰۰	متر مربع	۳۰۰	
۹۵	کارهای دیگر	۱۰۰	متر مربع	۱۰۰	
۹۶	کارهای ساختمانی	۱۰۵۰	متر مربع	۱۰۵۰	
۹۷	کارهای تعمیراتی	۵۲۵	متر مربع	۵۲۵	
۹۸	کارهای نظافتی	۲۱۰	متر مربع	۲۱۰	
۹۹	کارهای حمل و نقل	۳۱۵	متر مربع	۳۱۵	
۱۰۰	کارهای دیگر	۱۰۵	متر مربع	۱۰۵	

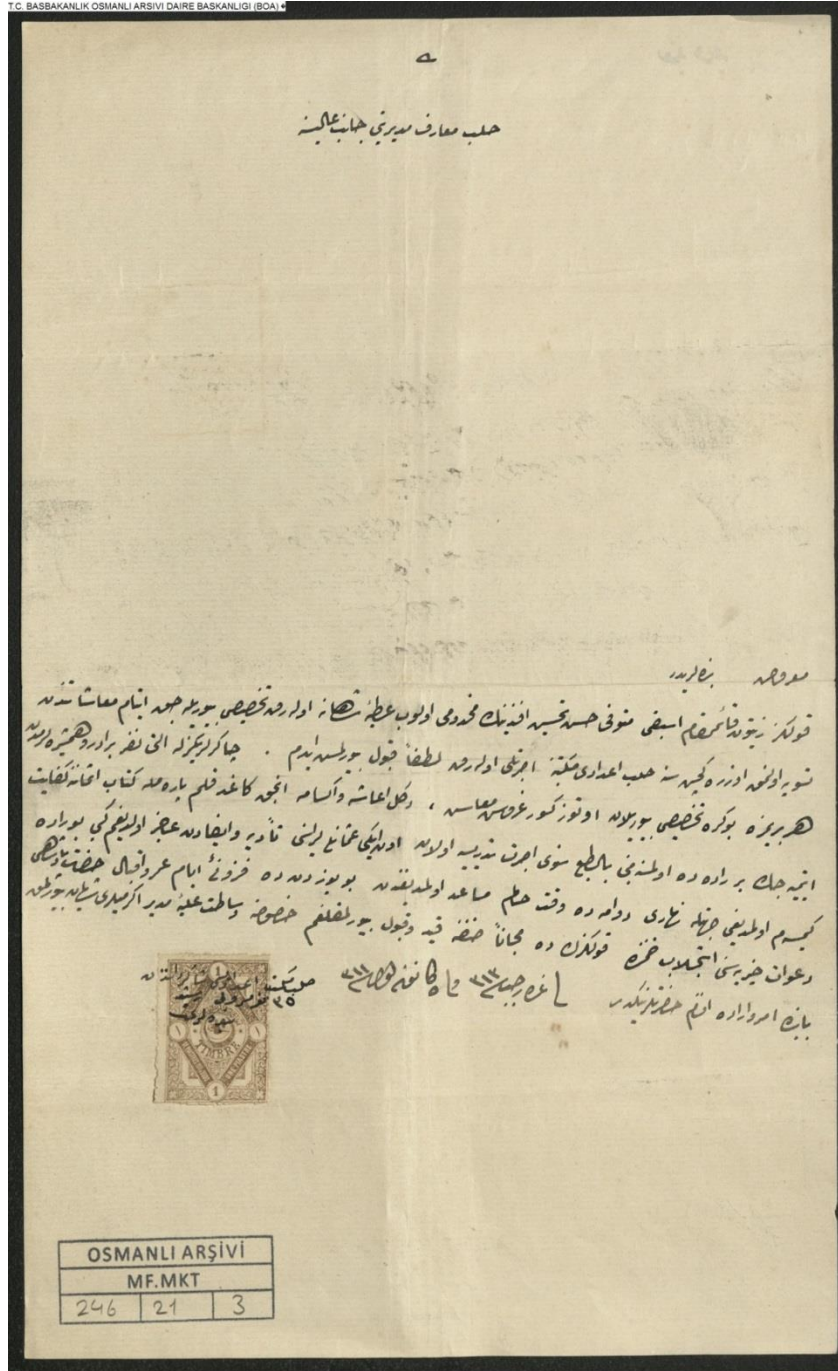
OSMANLI ARŞIVI
ŞD
939 39 1

2 vrk
(2 shf boş)

ŞD.00939.00039.001

Hasan Tahsin Efendi'nin vefatı sonrasında Mülkiye Tekaüt Nezareti tarafından tanzim edilen hizmet hesap müzekkeresi (BOA., ŞD., 939/39, 10 Temmuz 1311).

Ek-3

MF.MKT.00246.00021.003

Hasan Tahsin Efendi'nin oğlu Mehmet Reşit'in meccanen Halep Mekteb-i İdâdîsi'ne kaydını konu edilen arzuhâli. (BOA., MF. MKT., 246/21)

